

PARK-ARBORETUM I POKAZOWA ZAGRODA ZWIERZĄT OŚRODKA KULTURY LEŚNEJ W GOŁUCHOWIE W 2023 ROKU

Tomasz Rakowski

Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie

PARK-ARBORETUM

„Utrzymanie, prowadzenie i rewaloryzacja historycznego, zabytkowego parku–arboretum Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie” to zadanie statutowe, na którym opierają się prace Działu Parkowego. Na jego wykonanie składa się szereg działań, które w 2023 r. były realizowane tylko w okrojonym zakresie poprzez następujące grupy czynności:

1. Wykaszanie polan i miejsc wokół nasadzeń.
2. Prace pielęgnacyjne w parku–arboretum.
3. Utrzymanie i renowacja ścieżek, alejek i dróg parkowych.
4. Utrzymanie ogrodu kwiatowo-ziołowego.
5. Prace gospodarczo-porządkowo-pielęgnacyjne.

Prace związane z wykaszaniem, mającym na celu właściwe utrzymanie polan, osi widokowych oraz nasadzeń drzew i krzewów, zostały wykonane na łącznej powierzchni 30,33 ha. Obejmowały one koszenie, zgrabianie i wywóz. Łącznie przepracowano w ramach tego zadania 1202 rg.

Prace pielęgnacyjne na terenie parku obejmowały przycinanie i formowanie starszych krzewów i żywopłotów, nawożenie niektórych drzew i krzewów, zabiegi w winnicach oraz pielienie. Zabiegami pielęgnacyjnymi objęto 228,5 ar powierzchni parku. Zakres tych prac był w znacznym stopniu warunkowany czynnikami pogodowymi. Łącznie przepracowano w ramach tego zadania 975 rg.

Istotnym elementem zachowania ładu przestrzennego w parku oraz komfortu zwiedzania są prace związane z utrzymaniem w dobrym stanie technicznym

ścieżek i dróg parkowych. Wykonano je przy najczęściej uczęszczanych miejscach w parku. Łącznie przepracowano w ramach tego zadania 440 rg.

Prace mające na celu właściwe utrzymanie ogrodu kwiatowo-ziołowego zostały wykonane na łącznej powierzchni 151,60 ar. W ciągu całego roku utrzymywano w sprawności system nawadniania. Łącznie przepracowano w ramach tego zadania 702 rg.

Prace gospodarczo-porządkowo-pielęgnacyjne na terenie założenia zamkowo-parkowego w Gołuchowie związane były z usuwaniem pniaczy z drzewek i krzewów, zbieraniem obłamanych konarów i gałęzi razem z wywozem. Łącznie przepracowano w ramach tego zadania 830 rg.

W ostatnim kwartale 2023 r. zakupiono z Zakładu Doświadczalnego PAN w Kórniku „Szkółki Kórnickie” 380 sztuk materiału sadzeniowego dla wzbogacenia kolekcji roślinnych, a także w celu uzupełnień w części leśnej założenia parkowego. Pozyskane sadzonki, pomimo idei prowadzenia arboretum, stanowią w tym przypadku w całości gatunki rodzime. Zakupiono sadzonki drzew i krzewów m.in. takich jak: dąb szypułkowy, jodła pospolita, grab pospolity, lipa drobnolistna, buk zwyczajny, modrzew europejski, świerk pospolity, klon zwyczajny czy leszczyna pospolita.

Z końcem 2023 r. zakupiono także podłoże i nawóz organiczny (torf kwaśny i odkwaszony) w celu poprawy struktury gleby oraz jako źródło składników pokarmowych dla rosnących na nim roślin. Zakupiony torf w ilości 100 m³ wykorzystany został w ciągu kilku miesięcy do niezbędnych uzupełnień pod nasadzeniami.

Przedsięwzięcie „Utrzymanie, prowadzenie i rewaloryzacja zabytkowego parku–arboretum Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie w 2023 r.” objęte zostało dotacją Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu na zadanie związane z innowacyjną zieloną infrastrukturą i ochroną bioróżnorodności w 2023 r. (wartość zrealizowana dofinansowania to blisko 134 000,00 zł).

Prace w parku–arboretum w 2023 r. związane z bieżącym utrzymaniem realizowano wyłącznie w ramach odpłatnego zatrudnienia skazanych na podstawie skierowania do pracy, w ramach umowy zawartej 28 kwietnia 2023 r. z Aresztem Śledczym w Ostrowie Wlkp.

Brak chęci wyłonienia przez byłe kierownictwo wykonawcy prac w drodze przetargu (jakim byłaby wyspecjalizowana firma zajmująca się obsługą zieleni) przyczynił się do zaniechania wykonania w 2023 r. wielu podstawowych czynności. W związku z czym znaczna część prac gospodarczych, takich jak: zakładanie i uzupełnianie kolekcji roślinnych oraz melioracje leśne, ochrona zasobów dendrologicznych, przywracanie dawnego układu architektoniczno-przestrzennego poprzez usuwanie zbędnych samosiewów i nalotów, usuwanie drzew martwych, wywrotów, złomów, usuwanie drzew „trudnych” oraz zabiegi na pojedynczych drzewach, leczenie i chirurgia drzew, nie została wykonana.

Pracownicy Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie byli angażowani w ciągu całego roku w nadzór nad wykonywanymi przez skazanych pracami, którym można było zlecić jedynie okrojony front robót.

Realizacja zadań w zakresie wskazanym w sprawozdaniu jest wynikiem wielu czynników, przede wszystkim brakiem możliwości formalnych i technicznych do realizacji bardziej złożonych zadań, wymagających znacznych mocy przerobowych i specjalistycznego sprzętu.

Utrzymanie i rewaloryzacja jednego z najstarszych i zarazem największych założeń ogrodowych wymaga starań o zachowanie tego cennego przyrodniczo miejsca w ciągu całego roku. Każde zaniechanie działania może nieść za sobą konsekwencje związane z bezpieczeństwem osób odwiedzających czy przyczynić się do zaniku cennych przyrodniczo siedlisk. Nie można zatem dopuścić, aby uwarunkowania osobowe czy ideologie ustrojowe miały istotny wpływ mogący prowadzić do porzucenia z góry ustalonych priorytetów.

POKAZOWA ZAGRODA ZWIERZĄT

W Pokazowej Zagrodzie Zwierząt hodowane są zubry, koniki polskie, daniela, dziki i pawie. Liczebność stada żubrów na 31 grudnia 2023 r. wynosiła 8 osobników (tab. 1). W omawianym roku w gołuchowskiej zagrodzie przyszły na świat dwa cielaki żubra, jednak tylko jedno z nich udało się odchować. Jałówka urodzona 15 września 2023 r. otrzymała imię Pogajka (nr rodowodowy 15916). Imię wyłoniono w drodze konkursu.

W 2023 r. Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie nie realizował zadań związanych z przemieszczaniem osobników ze stada żubrów, tzn. nie było potrzeby wymiany osobników w stadzie.

Stado koników polskich liczyło 9 osobników (5 kłaczy, 2 ogiery i 2 źrebaki). Źrebaki – dwie kłaczki – przyszły na świat odpowiednio 7 lutego i 29 marca. Na koniec roku hodowano 29 danieli (w Pokazowej Zagrodzie Zwierząt i przy Starym Dworku) oraz 8 dzików i 14 pawie. Pawie umiejscowione są w wolierach na terenie dawnej szkółki oraz przy Oficynie.

25 marca Koło Łowieckie nr 19 „Żubr” z Gołuchowa przeprowadziło odłów 5 osobników danieli z zagród przy Starym Dworku i na terenie Pokazowej Zagrody Zwierząt, z przeznaczeniem do dalszej hodowli w obwodzie łowieckim nr 407. Przekazywanie następowało sukcesywnie, a zwierzęta przed przewozem były immobilizowane.

Utrzymanie wszystkich zwierząt było prawidłowe, ich stan zdrowotny i kondycyjny był monitorowany przez cały rok.

Zadania związane z utrzymaniem zagrody obejmowały poniżej wymienione grupy:

1. Bezpośrednia obsługa Pokazowej Zagrody Zwierząt.
2. Opieka weterynaryjna (okresowe przeglądy, instruktáže, leczenie zwierząt, zakup leków, zabiegi sanitarne i weterynaryjne).
3. Zakup i przygotowanie karmy dla zwierząt.
4. Inne (naprawa i konserwacja infrastruktury i urządzeń, izolacje zwierząt, wywóz śmieci itp.).

Tabela. 1. Zestawienie wszystkich żubrów hodowanych w ciągu roku 2023

Nr rodow.	M F	Nazwa	Rodzice		urodzenia	śmierci	Data		Uwagi
			Nr rodow.	Nazwa			otrzymania	wystąpienia	
11201	M	POGAJ	M 9130	PODOBAS	06.05.				
	F		F 7537	PODRYWKA	2008 r.				
11194	F	POINSECJAII	M 7751	PODRÓŹNIK	15.06.				
	F		F 10363	POINTA	2008 r.				
11195	F	PODUSTA	M 7751	PODRÓŹNIK	22.06.				
	F		F 10360	PODESTA	2008 r.				
15109	M	POREST	M 11201	POGAJ	09.05.				
	F		F 11194	POINSECJA II	2021 r.				
15095	F	POTEŁA	M 11051	POTAN	17.05.		12.10.		Umowa nr 26/2022 z dnia 15.09.2022 r. dotycząca nieodpłatnej wymiany osobników żubra pomiędzy BPN, OKL i SGGW
	F		F 11734	POTEŁKA	2021 r.		2022 r.		
15513	M	POTUS	M 11201	POGAJ	14.05.				
	F		F 11195	PODUSTA	2022 r.				
15514	F	POWITA	M 11201	POGAJ	03.06.				
	F		F 11194	POINSECJA II	2022r.				
15885	F	PO...	M 11201	POGAJ	24.05.		03.06.		Upadek zwierzęcia
	F		F 11195	PODUSTA	2023 r.		2023 r.		
15916	F	POGAJKA	M 11201	POGAJ	15.09.				
	F		F 11194	POINSECJA II	2023 r.				

Hodowca: Lasy Państwowe – Ośrodek Kultury Lesnej w Gołuchowie, adres: 63-322 Gołuchów, ul. Działyńskich 2

Całoroczne zapewnienie karmy i pozostałych produktów na potrzeby wszystkich zwierząt w zagrodzie w 2023 r. obejmowało:

- a) przygotowanie na bazie polan i łąk parkowych siana oraz jego sprasowanie i zgromadzenie w magazynach w ilości ok. 25 800 kg oraz przygotowanie i zgromadzenie sianokiszonki w ilości 14 400 kg,
- b) zakup mieszanki zbożowej w ilości 16 000 kg i jej zmagazynowanie w silosie, który znajduje się na terenie zagrody,
- c) zakup buraków pastewnych (5895 kg), marchwi pastewnej (3270 kg) i ziemniaków (5600 kg), okopowe dostarczane są sukcesywnie w mniejszych ilościach gromadzonych tymczasowo w piwnicy ziemnej na terenie zagrody,
- d) przygotowanie liściarki dla zwierzyny płowej w ilości 1200 szt., składającej się z młodych pędów roślin ścinanych latem,
- e) zakup karmy dla pawi – 700 kg,
- f) kasztany i żołądźcie jako dodatek do karmy otrzymane od młodzieży z okolicznych szkół w ilości 3900 kg,
- g) zakup kukurydzy dla dzików – 3180 kg,
- h) zakup wapna do dezynfekcji zagród dziennych zwierząt – 200 kg,
- i) zakup piasku na kąpieliska do zagrody dziennej żubrów i koników polskich – 18 000 kg.

Obsługę Pokazowej Zagrody Zwierząt od stycznia do listopada 2023 r. wykonywała firma Przedsiębiorstwo Usług Leśnych i Transportowych Silva Klaudia Kubiak, sprawując bezpośredni nadzór nad zagrodą (dyżury według ustalonego harmonogramu, przygotowanie i zadawanie karmy, utrzymanie zwierząt w należyłym stanie zdrowotnym i we właściwej kondycji, utrzymanie w należyłym stanie terenu i obiektów zagrody, obsługa i nadzór nad ruchem turystycznym).

W grudniu 2023 r., w celu realizacji bieżących zadań związanych z obsługą zwierząt, sporządzono umowy zlecenia z pracownikami posiadającymi już doświadczenie w tym zakresie.

Opiekę weterynaryjną nad zwierzętami w Pokazowej Zagrodzie Zwierząt od stycznia do października 2023 r. sprawował lekarz weterynarii Grzegorz Balicki (Gabinet Weterynaryjny „Balvet”). W listopadzie 2023 r. podpisano umowę z Maciejem Szymczakiem prowadzącym działalność gospodarczą jako Gabinet Weterynaryjny Maciej Szymczak SZYMVET.

Opieka i obsługa weterynaryjna nad stadem żubrów w Pokazowej Zagrodzie Zwierząt w 2023 r. finansowane były ze środków unijnych (85%) oraz z Funduszu Leśnego (15%) w ramach programu „Kompleksowa ochrona żubra w Polsce w latach 2019–2023”.

W 2023 r. w zakresie programu „Kompleksowa ochrona żubra w Polsce w latach 2019–2023” trwały dalsze prace mające na celu wyłonienie wykonawcy dla dokończenia prac nad budową ogrodzenia wokół nowej kwatery dla żubrów (III kwatery nocna), na działce ewidencyjnej o powierzchni 6,68 ha. Realizacja prac nastroczała znacznych trudności dla zamawiającego, a szereg następujących po sobie odbiorów robót za każdym razem wykazywał wady w ogrodzeniu, które wykonawca zobowiązywał się usunąć. Piąta z kolei próba odbioru prac zakończyła się w dniu 21 listopada 2023 r. spisaniem protokołem – komisja dokonała

odbioru ostatecznego robót z tzw. wadami nieistotnymi wpływającymi na trwałość ogrodzenia, co w dalszej kolejności skutkowało brakiem możliwości rozliczenia działania w ramach projektu.

Działaniem pozaprojektowym, realizowanym w całości w ramach Funduszu Leśnego w 2023 r., była rozbiórka starego ogrodzenia i budowa nowego wygrodzienia dla żubrów (I i II kwatery nocna). W tym celu 24 kwietnia 2023 r. podpisano porozumienie z Ośrodkiem Techniki Leśnej w Jarocinie na wykonanie przedmiotowej inwestycji, a 8 grudnia 2023 r. dokonano bezusterkowego odbioru robót.

W okresie styczeń – grudzień 2023 r. Pokazową Zagrodę Zwierząt odwiedziło szacunkowo 106 tys. osób. Największy ruch turystyczny przypadał w miesiącach od maja do września, dla których średnia odwiedzin wyniosła ponad 14 500 osób każdego miesiąca.

PARK-ARBORETUM I POKAZOWA ZAGRODA ZWIERZĄT OŚRODKA KULTURY LEŚNEJ W GOŁUCHOWIE W 2023 ROKU

S t r e s z c z e n i e

Utrzymanie i rewaloryzacja historycznego, zabytkowego parku-arboretum oraz prowadzenie Pokazowej Zagrody Zwierząt są zadaniami statutowymi Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie. W artykule został omówiony zakres prac pielęgnacyjnych i ochronnych w parku-arboretum, z podziałem na grupy zadaniowe, a także działania prowadzone w Pokazowej Zagrodzie Zwierząt podjęte w 2023 r.

Słowa kluczowe: Ośrodek Kultury Leśnej, park-arboretum, Pokazowa Zagroda Zwierząt, żubr, kolekcja dendrologiczna

PARK-ARBORETUM AND MODEL ANIMAL PEN OF THE FOREST CULTURE CENTRE IN GOŁUCHÓW IN 2023

S u m m a r y

Maintenance and restoration of historic park-arboretum and conducting the Model Animal Pen are statutory tasks of the Forest Culture Center in Gołuchów. The article discussed the scope of activities undertaken in this field in 2023.

Keywords: Forest Culture Centre, park-arboretum, Model Animal Pen, European bison, dendrological collection

Ryc. 1. Fragment nowo wyremontowanego wygradzenia stanowiącego kwaterę nocną dla żubrów (fot. Piotr Dominiak)

Fig. 1. A section of the newly renovated enclosure serving as a night quarters for bison (photo by Piotr Dominiak)

Ryc. 2. Kwitnące azalie japońskie na tle gołuchowskiego zamku (fot. Tomasz Rakowski)

Fig. 2. Blooming Japanese azaleas against the backdrop of the Gołuchów Castle (photo by Tomasz Rakowski)

Ryc. 3. Promenada słoneczna po porannych przymrozkach (fot. Anna Błaszczyk)
Fig. 3. Sunny promenade after morning frost (photo by Anna Błaszczyk)

Ryc. 4. Żubry podczas karmienia (fot. Joanna Mróz)
Fig. 4. Bison during feeding time (photo by Joanna Mróz)